

การสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย*

ศาสตราจารย์โรเบิร์ต บี อัลบริทตัน และดร.ถวิลาวดี บุรีกุล

บทคัดย่อ

รายงานนี้เป็นการรายงานการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทย โดยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเปรียบเทียบประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียเพื่อประเมินระดับการสนับสนุนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยอาศัยกรอบทฤษฎีว่าด้วยการทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพ (Consolidation) เป็นบริบทของการศึกษา นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยังวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างชุมชนเมืองและชนบท และผลกระทบที่ช่องว่างนี้จะมีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นทัศนคติที่บ่งชี้ถึงระดับความทุ่มเทอย่างสูงในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย แม้จะยังมีความแตกต่างอย่างมากระหว่างชนชั้นสูงในสังคมเมืองและชนบทในการสนับสนุนประชาธิปไตย

Abstract:

Data on Thailand that constitute one component of a cross-national study of Asian nations are examined to assess levels of commitment to democracy in the context of a theoretical framework of democratic consolidation. In addition, the study analyzes urban-rural cleavages and implications for how they might affect democracy in Thailand. Results show a high level of attitudinal commitment to democracy, but significant disparities between urban elites and rural citizens in support for democracy.

แนวคิดของการศึกษา

ความยินดีปรีดาในยุค “สมัยแห่งประชาธิปไตย” หรือ “คลื่นลูกที่สาม” ของประชาธิปไตย ได้เจือจางลงเนื่องจากความกังวลว่าระบอบประชาธิปไตยเหล่านี้จะมีกำลังอยู่รอดไปได้หรือไม่ ข้อแตกต่างระหว่าง “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” กับ “ประชาธิปไตยเต็มใบ” หรือแม้แต่ “การปกครองโดยคณะบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์” ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญน้อยกว่าการทำให้ประชาธิปไตยมี

* ผู้วิจัยขอขอบคุณ Chiang Ching-kuo Foundation for International Scholarly Exchange และสถาบันพระปกเกล้าที่ได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของบทความนี้ ขอขอบคุณผู้ประสานงาน ผู้ช่วยวิจัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด และพนักงานภาคสนามทุกคนที่ช่วยในการสำรวจครั้งนี้

เสถียรภาพ”หรือความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง (Diamond and Plattner, 2001) แนวคิดเรื่อง “การทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพ” เป็นที่ถกเถียงกันอย่างมาพอกๆ กันกับการถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องประชาธิปไตย (Linz and Stepan, 2001) ได้นิยาม “ระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ” ว่าเป็นระบอบซึ่ง (1) ไม่มีเขตการปกครองในระดับชาติ สังคม เศรษฐกิจหรือสถาบันใดพยายามที่จะสร้างระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยหรือแยกตัวออกมาจากรัฐ (2) เสี่ยงประชามติส่วนใหญ่เชื่อว่าสถาบันและกระบวนการประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมที่สุดแม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่ใหญ่หลวงหรือเกิดความไม่พึงพอใจในตัวผู้ปกครอง (3) กลุ่มบุคคลในคณะรัฐบาลและที่ไม่เกี่ยวกับรัฐบาลยอมรับและปฏิบัติตามกฎหมาย ขั้นตอนและสถาบันอันเกิดจากกระบวนการของประชาธิปไตย (2001: 95) แนวคิดขั้นต่ำสุดนี้จะเป็นจุดฐานของการสำรวจที่เจาะลึกมากยิ่งขึ้นถึงความอยู่รอดของระบอบประชาธิปไตยเมื่อ”คลื่นลูกที่สาม”ของการพัฒนาประชาธิปไตยได้สิ้นสุดลง

มีระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่น้อยแห่งที่เหมาะสมแก่การใช้เป็นสถานที่ศึกษาในเรื่องการทำให้ประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งมั่นคงได้ดีเหมือนประเทศไทย ประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทยมีลักษณะเป็นการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันระหว่างยุคสมัยรัฐบาลอิตาเลียนและและการปกครองโดยสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยนับตั้งแต่การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ.2475 กระนั้นก็ตาม นับถึงปี พ.ศ.2529 (ค.ศ.1986) มีระยะเวลาเพียง 6 ปีเศษเท่านั้นที่ถือได้ว่ามีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง กล่าวคือมวลประชากรสามารถเลือกผู้แทนของตนในการเลือกตั้งที่เป็นการแข่งขันกันอย่างเสรีและเปิดเผยของพรรคการเมือง (Chai-anan, 1990) แต่ในช่วงทศวรรษ1980 ได้เกิดวิวัฒนาการการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เพียงแต่ประคับประคองตัวเองอยู่ได้ แต่ยังมีการนำกลไกและเครื่องมือของระบอบประชาธิปไตยถูกนำมาใช้ในการปกครองได้เป็นอย่างดี ในช่วงนี้พรรคการเมืองของไทยได้ปฏิบัติหน้าที่ของพรรคการเมืองที่พึงกระทำได้แก่การสะท้อนและรวมผลประโยชน์ให้เป็นกลุ่มก้อน การเสนอทางเลือกให้แก่ผู้ลงคะแนนเสียง การแปรเปลี่ยนผลการลงคะแนนมาเป็นการนำของรัฐบาลและการวางพื้นฐานการปกครอง ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ประเทศประสบกับความมั่งคั่งอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนและพลเมืองไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วิวัฒนาการการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและน่าทึ่งที่แม้แต่ผู้ที่มีความเชื่ออย่างฝังหัวว่าประเทศไทยเป็นเพียงรัฐ ”ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ก็ยังต้องยอมรับอย่างเสียไม่ได้ในขณะนี้ว่า ”ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากประชาธิปไตยครึ่งใบไปสู่ประชาธิปไตยเต็มใบ” (Chai-anan, 1995: 340) และ ”เมื่อถึงปลายปี พ.ศ. 2535 การปกครองของประเทศไทยได้เป็นไปตามเกณฑ์ว่าด้วยประชาธิปไตย ได้แก่ การมีส่วนร่วมทาง

การเมืองของประชาชน การเลือกตั้งที่มีการแข่งขันกันและเสรีภาพของพลเมือง” (Neher and Marlay, 1995: 49)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนของระบบการเลือกตั้งตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่คาดฝันทำให้มีรัฐบาลที่บริหารโดยพรรคการเมืองเสียงข้างมากเพียงพรรคเดียวเป็นครั้งแรกและยังมีองค์กรอิสระเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและตรวจสอบรัฐบาล ป้องกันการทุจริตหรือราษฎรบังหลวงและการทุจริตในการเลือกตั้ง การกำหนดให้มีสถาบันและการดำเนินการที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงเหล่านี้ในประเทศไทยต้องยอมรับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ จึงยังมีช่องว่างให้สามารถศึกษาประเด็น ”การทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพ” (Linz and Stepan, 2001, O’Donnell, 2001) ในการศึกษาเพื่อประเมินสถานภาพประชาธิปไตยของประเทศไทย

อย่างที่ Linz และ Stepan (2001) ได้แสดงให้เห็น มาตรการการทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพที่สำคัญที่สุดมาตรการหนึ่งได้แก่ระดับของประชามติที่ยึดถือว่าประชาธิปไตยเป็นระบบที่เหมาะสมที่สุดในการปกครองประชาชน โดยองค์รวม บทความนี้นำเสนอข้อมูลจากการศึกษาประเทศไทยว่าด้วยกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออก เพื่อทำการทดสอบถึงมาตรการการทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพในกรณีของประเทศไทย การศึกษาที่กินขอบเขตกว้างกว่านี้โดยใช้เครื่องมือในการสำรวจที่เหมือนกันจะเป็นพื้นฐานสำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นในระดับประเทศว่าด้วยประเทศต่างๆ ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพโดยรวมของความเห็นทางด้านการเมืองของไทยโดยใช้การศึกษาสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นของความคิดเห็นที่ดำเนินการในประเทศไทย ซึ่งนับเป็นครั้งแรกๆ ที่ได้กระทำเช่นนี้ (แม้ว่าจะไม่ใช่การศึกษาเพียงครั้งเดียว) เพื่อทำการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพลเมืองไทย

ทัศนะเหล่านี้ได้เกิดขึ้นหลังเกิดเหตุการณ์ที่สำคัญในกระบวนการทางการเมืองของไทยคือ (1) การเกิดรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ปรับเปลี่ยนอย่างถอนรากถอนโคนโครงสร้างของระบบการเลือกตั้งและสถาบันประชาธิปไตยอื่นๆ (2) การสร้างสถาบันใหม่ๆ เพื่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอิสระจากรัฐบาลทั้งสิ้น องค์การเหล่านี้มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการตั้งข้อกล่าวหาฟ้องร้องและถอดถอนออกจากตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดฐานทุจริต คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศให้ผลการเลือกตั้งเขตใดเขตหนึ่งเป็นโมฆะและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใด

คนหนึ่งขาดคุณสมบัติอันเนื่องมาจากการกระทำที่ละเมิดกฎหมายเลือกตั้ง¹ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่¹ และสถาบันต่างๆ ที่ได้สร้างขึ้นตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนของการพัฒนาไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ของประเทศไทย สถานการณ์ยังไม่แจ่มชัดนักว่าเหตุการณ์เหล่านี้จะมีอิทธิพลหรือไม่ก็ได้ต่อความคิดเห็นที่ศึกษาในบทความชิ้นนี้

เพราะเนื้อที่ที่จำกัดและปริมาณข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงต้องจำกัดขอบเขตของทฤษฎีที่ยกมาสนับสนุนประเด็นต่างๆ ที่ศึกษา ณ ที่นี้ การศึกษานี้รวมถึงการตีความผลการสำรวจการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยที่นักวิจัยจำเป็นต้องละเว้นหัวข้ออื่นๆ ได้แก่ (1) การจัดอันดับระบบเศรษฐกิจและการเมือง (2) การมีส่วนร่วมในประชาสังคม (3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (4) ความสนใจทางการเมือง (5) ประเพณีนิยมที่เกิดจากวัฒนธรรม (6) การทุจริตของรัฐบาลและ (7) ความสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง อย่างไรก็ตาม เราได้วิเคราะห์ประเด็นพื้นฐานที่นักวิชาการของไทยอย่างน้อยสองคนได้หยิบยกขึ้นมา (Laothamatas, 1996 และ Pasuk and Baker, 2001) กล่าวคือช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นสูงในกรุงเทพฯ และความโน้มเอียงของหมู่บ้านชนบท ในทัศนะนี้ประเทศไทยมีการปกครองสองแบบ แบบหนึ่งเป็นของชนชั้นสูงในเมือง (ที่มีกำเนิดหรือสถานภาพอยู่ในกรุงเทพฯ) แบบที่สองเป็นของกลุ่มประชากรชนบทที่มักจะโดดเดี่ยวและมีทัศนคติคับแคบที่มองกิจกรรมการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกตั้งว่าเป็นโอกาสในการหาประโยชน์ส่วนตัวหรือของชุมชน มุมมองตามทัศนะนี้มีความสำคัญเนื่องจากว่าตลอดเวลาที่ผ่านมาในอดีต ชนชั้นสูงในกรุงเทพฯ ได้เป็นผู้กำหนดชะตากรรมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ความแตกต่างระหว่างเขตประชากรในเมืองและชนบท (ตาม "ทัศนะสังคมเมือง" ชั้นสูง) ได้แก่

“การลงคะแนนเสียงในพื้นที่ที่ทำการเกษตรเกิดขึ้นโดยปราศจากหลักการทางการเมือง นโยบายหรือสิ่งที่ถือว่าเป็นผลประโยชน์ของประเทศเป็นตัวชี้นำ ซึ่งทุกหลักเหล่านี้ถือว่าเป็นหลักการที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียวที่พลเมืองพึงยึดถือในการหย่อนบัตรเลือกตั้งในการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย สำหรับผู้ลงคะแนนเสียงในชนบทแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งในอุดมคติของเขาได้แก่คนที่ไปเยี่ยมเยียนเขาบ่อยๆ แก้ปัญหาเดือดร้อนเฉพาะหน้าอย่างได้ผลและสร้างสิ่งสาธารณูปโภคมากมายให้แก่ชุมชน” (Laothamatas, 1996: 202)

¹ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้สั่งให้ผลการเลือกตั้ง 75 แห่งจากเขตการเลือกตั้ง 200 เขตเป็นโมฆะในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 หลังจากนั้นการเลือกตั้งซ้ำในรอบต่อมาได้ถูกประกาศให้เป็นโมฆะ จนกระทั่งการเลือกตั้งในจังหวัดสุคทัยได้รับการประกาศรับรองหลังจากที่เลือกตั้งซ้ำกันจนถึงรอบที่ห้า

การที่ชาวบ้านในชนบทมีอำนาจอย่างมหาศาลทางรัฐสภาตามเงื่อนไขเหล่านี้ จึงมักทำให้ชนชั้นกลาง สื่อมวลชนและแม้กระทั่งนักวิชาการเกิดความไม่เชื่อมั่นในความน่าเชื่อถือของกระบวนการประชาธิปไตย สำหรับคนเหล่านี้ “ประชาธิปไตยกลายเป็นการปกครองของผู้ทุจริตและไร้สมรรถภาพ” (Laothamatas, 1996: 208)

ปัญหาที่ตามมาคือผู้สมัครรับเลือกตั้งในเมืองใหญ่ที่มีการศึกษาและประสบการณ์ยาวนานก็มักถูกชาวชนบทมองด้วยความเหยียดหยามเช่นเดียวกัน พวกเขาถูกมองว่าเป็นผู้คิดแปลกจากบรรดาผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในชนบทไม่ว่าจะเป็นเรื่องรสนิยม วัฒนธรรมและทัศนคติ เป็นผู้ที่ “อยู่ห่างไกลจากกลุ่มผู้ลงคะแนนเสียงในชนบททั้งทางกายภาพและวัฒนธรรม” (Laothamatas, 1996: 208) ความรู้สึกถูกที่ชนชั้นสูงในกรุงเทพฯมีต่อชาวชนบทจะไม่เป็นปัญหาในระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยม แต่เมื่อการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยทำให้ดุลย์ของอำนาจไหลไปทางพื้นที่ชนบท ช่องว่างทางมุมมองและความหมายของประชาธิปไตยจึงเกิดขยายกว้างขึ้น

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ช่องว่างเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองเป็นอย่างมากและดูเหมือนจะเริ่มคลี่คลายลงก็เมื่อเร็วๆ นี้เท่านั้น อันตรายที่เกิดจากช่องว่างนี้จึงอยู่ที่ความกระตือรือร้นในระบอบประชาธิปไตยที่มีไม่เท่ากันและการที่มันสามารถคิดขวางการทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพ มีหลักฐานที่เพิ่มมากขึ้นตลอดชี้ให้เห็นว่าในขณะที่ชนชั้นกลางต่อต้านการปกครองในระบอบอำนาจนิยมที่จำกัดเสรีภาพส่วนบุคคลและควบคุมการค้าขายอย่างเข้มงวด พวกเขากลับมองว่าความไม่แน่นอนในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่แม้จะเกิดจากกระบวนการประชาธิปไตยและเป็นลักษณะสำคัญของการปกครองในระบอบนี้ก็ตาม ก็อาจจะถูกมองว่าเป็นตัวการทำให้สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจขาดเสถียรภาพ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อผู้ประกอบการ การที่รัฐบาลอาจจะถูกครอบงำโดยนักการเมืองที่ใช้นโยบาย “เอาใจมวลชน (Populism)” ก็ยังจะเป็นอันตรายโดยตรงที่สุดต่อผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางสังคมเหนือกว่าผู้ลงคะแนนเสียงระดับชาวบ้านทั่วไปอย่างมากในระบบการเลือกตั้งของไทย จากเดิมที่เคยเน้นว่า “ชนชั้นกลาง” เป็นกลไกประชาธิปไตย ก็ดูเหมือนจะลดความสำคัญลง โดยมีความคิดใหม่มาแทนที่ กล่าวคือชนชั้นกลางให้การสนับสนุนประชาธิปไตยก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นสอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นหลักอันเกิดจากการควบคุมอำนาจของรัฐบาล นี่ก็หมายความว่าเราไม่อาจคาดหวังให้ชนชั้นกลางมาแสดงความกระตือรือร้นต่อประชาธิปไตยหากการกระทำนั้นเป็นการขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนตัวของชนชั้นกลางนั้น ทศนะหลังนี้ได้แสดงออกโดยทั้ง Anek (1996) ซึ่งกล่าวว่า การทำรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2534 จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นกลาง และโดย Chai-anan (1998) ซึ่งตั้งข้อสังเกตว่าบทบาทของชนชั้นกลางในประเทศไทยในส่วนของที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยจะเป็นไปในลักษณะ “ปฏิกริยามากกว่าการริเริ่มหรือควบคุมสถานการณ์

(Proactive)” (156) และการที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ในระบอบประชาธิปไตยของพวกเขาอยู่ที่ “การปกป้องเสรีภาพของตนเองและเสรีภาพของตลาดการค้า” (158)

นักวิชาการบางท่าน (Allbritton and Prabudhanitisarn, 1997; Albritton, et al., 1995) ชี้ให้เห็นว่าข้อแตกต่างเหล่านี้ระหว่างคนกรุงเทพฯกับชาวชนบทจะหมดไป เมื่อควบคุมตัวแปรทางด้านการศึกษาให้คงที่ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลของ Logerfo (1996) ได้แสดงให้เห็นว่าแม้จะได้ควบคุมตัวแปรทางด้านการศึกษา ก็ยังมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างกรุงเทพฯกับชนบท การวิจัยอื่นที่ได้ทำเมื่อเร็วๆ นี้ (Albritton and Bureekul, 2001; Albritton and Bureekul, 2002) สนับสนุนทัศนะหลังนี้ กล่าวคือผู้ตอบคำถามในกรุงเทพฯและในชนบทแตกต่างกันอย่างมากเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ต่างๆ เช่น การสนับสนุนประชาธิปไตย เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในการแข่งขันเลือกตั้งและการอดทนต่อการทุจริต ข้อมูลจากการศึกษารุ่นนี้จะเป็นพื้นฐานในการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งถึงช่องว่างพื้นฐานระหว่างชาวเมืองและชาวชนบทในการสนับสนุนประชาธิปไตยและค่านิยมประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลใหม่โดยการนำของพรรคไทยรักไทยได้ปกครองประเทศมาเป็นเวลาหนึ่งปี

โครงสร้างของงานวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงในประเทศไทยในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม 2544² กระบวนการที่ใช้เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยยึดหลักความน่าจะเป็น 3 ขั้นตอน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มและเป็นระบบเป็นการสุ่มจากเขตการเลือกตั้งและหน่วยเลือกตั้ง ตามด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามหน่วยเลือกตั้งที่คัดเลือกมาเป็นบางหน่วย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยเขตการเลือกตั้ง 50 เขตจาก 400 เขต หน่วยเลือกตั้ง 100 หน่วยจากเขตเลือกตั้งทั้ง 50 เขตนั้นและผู้ตอบคำถาม 1,500 รายจากหน่วยเลือกตั้ง 100 หน่วยนั้น ผู้เลือกตั้งประมาณ 1,500 รายเก็บมาจากประชากรจำนวน 54,894 ราย เนื่องจาก “ช่วง (Skip)” เกินกว่า 36 จึงใช้ 36 เป็นช่วงการนับเพื่อให้ได้ตัวอย่าง ทำให้ได้ผู้ตอบ 1,546 ราย

กระบวนการนี้ทำให้สามารถทำการสุ่มตัวอย่างตามความน่าจะเป็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวไทยได้อย่างแท้จริง การศึกษานี้ถือว่าการสุ่มตัวอย่างตามความน่าจะเป็นของประชากรไทย ซึ่งมีการดำเนินการเพียงไม่กี่โครงการ (แต่อาจจะไม่ใช่โครงการเดียว) ที่ทำการศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคม ข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษานี้นำเสนอทัศนคติของประชากรไทยทั่วประเทศเกี่ยวกับ

² ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประกอบด้วยพลเมืองไทยทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงระดับทัศนคติที่มีส่วนในการตอกย้ำค่านิยมประชาธิปไตยให้มั่นคงในหมู่ประชาชนชาวไทย

การสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วยผู้ตอบคำถามที่ให้การสนับสนุนกระบวนการและสถาบันประชาธิปไตยอย่างแข็งขัน ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากว่าร้อยละ 90 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งพึงพอใจกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและระบบที่เป็นอยู่ในประเทศไทย นอกจากนี้ร้อยละ 84.3 กล่าวว่าประชาธิปไตยนำพึงพอใจว่าการปกครองแบบอำนาจนิยมเสมอ และกว่าร้อยละ 90 แสดงความมั่นใจว่าประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ ในการประเมินระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยโดยใช้มาตราส่วนคะแนนเต็มสิบ จำนวนตัวอย่างไม่ถึงร้อยละ 3 ชอบทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การระบอบประชาธิปไตยและตัวอย่างไม่ถึงร้อยละ 7 บอกว่าประชาธิปไตยไม่เหมาะสมกับประเทศไทยในปัจจุบัน (ตารางที่ 2) ฉะนั้นเมื่อมองอย่างผิวเผินแล้วชาวไทยได้ให้การสนับสนุน "แนวคิด" ว่าด้วย ประชาธิปไตยเป็นอย่างสูงในเกือบจะทุกมิติ

ตารางที่ 1: การสนับสนุนการเป็นประชาธิปไตยของประชาชนไทย, พ.ศ. 2544 N=1,546

ท่านพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจอย่างไรกับวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศของท่าน

	<u>Frequency</u>	<u>Percent</u>	<u>Valid Percent</u>
ไม่พึงพอใจเลย	16	1.0	1.1
ไม่พึงพอใจมาก	128	8.3	8.4
ค่อนข้างพึงพอใจ	845	54.7	55.7
พึงพอใจมาก	529	34.2	34.8
ไม่ออกความคิดเห็น	<u>28</u>	<u>1.8</u>	100.0
รวม	1,546	100.0	

ข้อความใดต่อไปนี้จะใกล้เคียงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

	Frequency	Percent	Valid Percent
ในบางสถานการณ์ข้าพเจ้า			
● ชอบรัฐบาลอำนาจนิยมมากกว่า	163	10.5	10.6
● ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าคุณสำคัญแต่อย่างใด	78	5.0	5.1
● ชอบประชาธิปไตยมากกว่าเสมอ	1,295	83.8	<u>84.3</u>
Missing	<u>10</u>	<u>.6</u>	100.0
รวม	1,546	100.0	

ข้อความใดต่อไปนี้จะใกล้เคียงกับความเห็นของท่านมาก

	Frequency	Percent	Valid Percent
● ประชาธิปไตยไม่สามารถแก้ ปัญหาของเราได้	141	9.1	9.2
● ประชาธิปไตยสามารถแก้ ปัญหาของเราได้	1,388	89.8	<u>90.8</u>
● ไม่ออกความคิดเห็น	<u>17</u>	<u>1.1</u>	100.0
รวม	1,546	100.0	

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าการปกครองระบอบอำนาจนิยม, พ.ศ.
2544 N=1,546

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเหมาะสมกับประเทศไทยในปัจจุบันอย่างไร
(คำตอบมีเป็นระดับให้ผู้ตอบเลือกตั้งแต่ไม่เหมาะสมโดยสิ้นเชิงจนเหมาะสมที่สุด 1-10)

	<u>Frequency</u>	<u>Percent</u>	<u>Valid Percent</u>
การปกครองระบอบประชาธิปไตย			
ไม่เหมาะสมอย่างสิ้นเชิง (1)	9	.6	.6
2	12	.8	.8
3	4	.3	.3
4	8	.5	.6
5	61	3.9	4.2
6	55	3.6	3.8
7	123	8.0	8.5
8	229	4.8	15.8
9	207	13.4	14.3
การปกครองระบอบ (10)	740	47.9	<u>51.1</u>
ประชาธิปไตยเหมาะสมมากที่สุด			
ไม่ออกความคิดเห็น	<u>98</u>	<u>6.3</u>	100.0
รวม	1,546	100.0	

ในปัจจุบันท่านต้องการให้ประเทศของเรามีความเป็นประชาธิปไตยในขอบเขตใด
(คำตอบมีตั้งแต่เป็นอำนาจนิยมอย่างสมบูรณ์ (1) จนถึง ประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ (10) โดยให้ผู้
ตอบระบุคะแนนเอง)

		Frequency	Percent	Valid Percent
เป็นอำนาจนิยม				
อย่างสมบูรณ์ (1)		5	.3	.3
	2	0	.0	.0
	3	3	.2	.2
	4	3	.2	.2
	5	27	1.7	1.8
	6	33	2.1	2.3
	7	53	3.4	3.6
	8	136	8.8	9.3
	9	207	13.4	14.1
เป็นประชาธิปไตย (10)		999	64.6	<u>68.1</u>
อย่างสมบูรณ์				
ไม่ออกความคิดเห็น		<u>80</u>	<u>5.1</u>	100.0
	รวม	1,546	100.0	

การที่ร้อยละ 39.3 ของกลุ่มตัวอย่างชี้ว่าเศรษฐกิจแย่หรือแย่มากและมีเพียงร้อยละ 14.3 ที่บอกว่าเศรษฐกิจดีหรือดีมาก ก็หมายความว่าประชาชนยังคงให้ความผูกพันทุ่มเทอย่างมากต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในท่ามกลางปัญหาทางเศรษฐกิจที่รุมเร้าทั้ง โดยส่วนรวมและโดยส่วนตัว ซึ่งเท่ากับย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของจำนวนผู้ที่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีอยู่อย่างสูง³ แต่เมื่อจำต้องเลือกระหว่างประชาธิปไตยและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความผูกพัน

³ พึงสังเกตว่าคนไทยเป็นจำนวนมากมองว่าอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ผู้ตอบร้อยละ 53.1 เชื่อว่าสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของครอบครัวของเขาจะดีขึ้นในอนาคตอันใกล้ มีเพียงร้อยละ 9.5 ที่เชื่อว่าสถานการณ์ดังกล่าวจะเลวร้ายลง

ทุ่มเทต่อระบอบประชาธิปไตยนี้ดูจะอ่อนลง ผู้ตอบร้อยละ 49.2 แสดงความพึงพอใจในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่าความก้าวหน้าในระบบประชาธิปไตย ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 16.7 ยังคงทุ่มเทให้กับประชาธิปไตยมากกว่าความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเลือกระหว่างประชาธิปไตยกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ,

พ.ศ. 2544 N=1,546

ถ้าท่านต้องเลือกระหว่างประชาธิปไตยและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (การมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น) ท่านคิดว่าอย่างไรนสำคัญกว่า

	<u>Frequency</u>	<u>Percent</u>	<u>Valid Percent</u>
ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ			
สำคัญกว่ามาก	468	30.3	30.4
ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ			
ค่อนข้างสำคัญกว่า	289	18.7	18.8
ทั้งคู่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน	524	33.9	34.1
ประชาธิปไตยค่อนข้างสำคัญกว่า	155	10.0	10.1
ประชาธิปไตยสำคัญกว่าอย่างแน่นอน	102	6.6	<u>6.6</u>
			100.0
ไม่ออกความคิดเห็น	<u>8</u>	<u>.5</u>	
รวม	1,546	100.0	

เมื่อเราวิเคราะห์ทิศทางประชาธิปไตยของคนไทย ก็พบว่าคนไทยส่วนมากให้การสนับสนุนสถาบันประชาธิปไตยเป็นอย่างดี เมื่อถูกถามเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ เช่น “การแทนที่รัฐสภาด้วยผู้นำที่เข้มแข็ง” “การยุบพรรคการเมืองฝ่ายค้าน” “การให้ทหารบริหารประเทศ” หรือ “การให้ผู้เชี่ยวชาญปกครองประเทศ” ผู้ตอบเป็นจำนวนมากล้วนปฏิเสธทางเลือกต่างๆ เหล่านี้ (ตารางที่ 4) ในบรรดาทางเลือกต่างๆ ซึ่งไม่ใช่ระบบรัฐสภาที่มาจากทางเลือกการเลือกตั้งเหล่านี้ เสียงสนับสนุนที่ให้แก่การปกครองโดยทหารมีปริมาณต่ำสุด โดยมีผู้ตอบคำถามกว่าร้อยละ 80 ที่ปฏิเสธทางเลือกนี้

แต่เมื่อได้ทำการตรวจสอบทัศนคติเกี่ยวกับเสรีภาพของพลเมือง ประชากรไทยก็เริ่มแสดงอาการกำกวมในการทุ่มเทให้กับค่านิยมเสรีประชาธิปไตย ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าคนไทย

ค่อนข้างกังวลเกี่ยวกับการไม่มีเสถียรภาพในสังคม ในขณะที่คนไทยโดยทั่วไปสนับสนุนแนวคิดเรื่องเสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น แต่เมื่อต้องพบกับความหลากหลายของทัศนคติทางการเมืองและสังคม พวกเขาจะรู้สึกว้าวุ่นถึงเหล่านี้นกลายเป็นการข่มขู่ไปร้อยละ 75.8 เกือบครึ่งของผู้ตอบร้อยละ 45.5 ไม่พร้อมจะทนรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างน้อย

ตารางที่ 4 เปอร์เซนต์ของผู้ตอบคำถามที่ยอมรับทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่ระบอบ

ประชาธิปไตย, พ.ศ. 2544

N=1,546

	<u>เห็นด้วย</u> <u>อย่างยิ่ง</u>	<u>เห็นด้วย</u>	<u>ไม่เห็นด้วย</u> <u>อย่างยิ่ง</u>	<u>ไม่เห็นด้วย</u>
พรรคการเมืองควรถูกยุบ	12.1	24.9	36.2	26.8
ทหารควรจะถูกเข้ามาปกครอง				
ประเทศ	5.8	13.1	31.1	50.0
เราควรจะทำจัดรัฐสภาและปล่อย				
ให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินใจแทนทุกอย่าง	6.9	13.9	30.8	48.4
เราควรแทนที่รัฐสภาด้วยผู้นำ				
ที่เข้มแข็ง	6.7	15.7	32.9	44.7

ค่าเปอร์เซนต์เป็นของคำถามที่ใช้จริง ข้อมูลไม่รวมถึงส่วนที่ไม่ออกความคิดเห็น

ผลลัพธ์ข้างต้นนี้จะต้องตีความกันให้ดี ทัศนคติที่ช่วยไขให้เราเข้าใจการที่คนไทยเกลียดความขัดแย้งในสังคมจะปรากฏให้เห็นชัดเมื่อมีการตั้งคำถามว่าด้วยผลกระทบของการมีความเห็นทางการเมืองที่หลากหลายและอันตรายที่จะเกิดแก่ความสุขของชุมชน เมื่อมีกลุ่มต่างๆ ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การที่พวกเขาเห็นด้วยกับทัศนคติทั้งสองนี้เป็นอย่างมากแสดงให้เห็นถึงความเฉยเมยที่ฝังรากลึกแต่ไม่ปรากฏชัดที่พวกเขามีต่อความขัดแย้งกัน ในกรณีที่ได้เถียงและทำทนายทางการเมืองลูกถามจนอาจทำให้สังคมปั่นป่วน คนไทยจะแสดงอาการไม่เห็นด้วยกับการตอบโต้ขัดแย้งกัน ความเชื่อที่ยึดถือกันมากกว่า "ผู้นำทางการเมืองควรจะทนยอมรับฟังทัศนคติของกลุ่มต่อสู้" (ตารางที่ 5) อาจแสดงว่าพวกเขารังเกียจการต่อต้านคือแบ่งทางการเมืองพอๆ กับที่พวกเขาให้การสนับสนุนทัศนคติทางเลือกอื่นที่แตกต่างออกไป อย่างไรก็ตามการที่พวกเขาให้การสนับสนุนอย่าง

แข่งขันต่อเสรีภาพทางการพูด ทั้งที่การกระทำดังกล่าวอาจจะมีผลกระทบทางลบตามมา ก็แสดงว่าคนไทยยังให้ความสำคัญแก่เสรีภาพของพลเมืองเป็นอย่างมาก (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การสนับสนุนความคิดเสรีในประชาธิปไตย, พ.ศ. 2544

N=1,546

	<u>เห็นด้วย</u> <u>อย่างยิ่ง</u>	<u>เห็นด้วย</u>	<u>ไม่เห็นด้วย</u>	<u>ไม่เห็นด้วย</u> <u>อย่างยิ่ง</u>
<i>การมีทัศนคติที่หลากหลาย มักทำให้สังคมวุ่นวาย</i>	37.8	38.0	16.2	8.0
<i>การแสดงความคิดเห็นอย่าง เสรีไม่คุ้มค่าที่จะมีถ้าเราต้อง เผชิญกับความไม่สงบเรียบร้อย ในสังคม</i>	9.9	15.4	37.9	36.8
<i>เราไม่จำเป็นต้องทนฟังความเห็น ทางการเมืองที่แตกต่างอย่าง สิ้นเชิงกับความเห็นของ คนส่วนใหญ่</i>	15.1	30.4	36.7	17.9
<i>ผู้นำทางการเมืองควรจะทนฟัง ทัศนะของฝ่ายตรงข้าม</i>	57.8	35.4	4.7	2.0
<i>กลุ่มการเมืองต่างๆจะทำลาย ความสงบสุขในสังคม</i>	47.8	35.9	9.4	6.9

ค่าเปอร์เซ็นต์ไม่รวมถึงส่วนที่ไม่ออกความคิดเห็น

ลักษณะที่เห็นชัดมากอย่างหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมไทยได้แก่การให้ความสำคัญเคารพต่อโครงสร้างเป็นลำดับชั้นในสังคมที่ทุกคนเข้าใจกันอย่างดี ประเพณีการไหว้ของคนไทยแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างการเคารพเชื่อฟังกันในลักษณะนี้ ตามธรรมเนียมผู้มีอาวุโสน้อยจะแสดงความ

เคารพผู้มีอาวุโสกว่าด้วยการไหว้ ความเคารพต่อผู้มีอำนาจนี้เท่ากับเป็นคำอธิบายให้เห็นว่าคนไทยมีความเชื่อมั่นอย่างสูงในสถาบันของรัฐบาล (ตารางที่ 6) สถาบันทั้งหมดที่ปรากฏในตารางที่ 6 ล้วนได้รับการสนับสนุนเป็นส่วนใหญ่จากประชากรไทย ประเด็นที่น่าสนใจคือความเชื่อมั่นที่คนไทยมอบให้แก่สถาบันต่างๆ เหล่านี้

ผู้ตอบคำถามได้แสดงความเชื่อมั่นเป็นอย่างสูงในองค์กรอิสระหรือสถาบันใหม่ 2 แห่งที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคือศาลรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ตารางที่ 6) ระดับความเชื่อมั่นมีมากถึงขนาดว่าบุคคลที่แสดงความเชื่อมั่นในระดับต่ำอาจจะบอกได้ว่าพวกเขาเป็นคนส่วนน้อยที่ขวางโลกที่มีอยู่ในทุกสังคม สถาบันแห่งที่ 3 ที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญได้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ได้รับความเชื่อมั่นอย่างสูง แต่องค์กรนี้ก็ต้องเผชิญปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งที่เกี่ยวกับคำตัดสินผลการเลือกตั้งในการเลือกตั้งวุฒิสมาชิก โดยมีการสั่งให้เลือกตั้งใหม่ถึง 5 รอบในบางจังหวัด นอกจากนี้แล้วการที่สถาบันแห่งนี้ต้องไปพัวพันกับการเมืองการเลือกตั้ง ก็อาจจะทำให้ชื่อเสียงเสื่อมเสียไปบ้างเพราะว่าคนไทยไม่ชอบการเผชิญหน้าและความขัดแย้ง แม้กระนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้รับความเชื่อมั่นเป็นอย่างมากจากประชากรถึงร้อยละ 70 ซึ่งหมายความว่าสถาบันพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเหล่านี้ได้รับความเชื่อถือและเคารพอย่างสูงจากปวงชนชาวไทย

ตารางที่ 6 ความเชื่อมั่นในสถาบันทางสังคมและการเมือง พ.ศ. 2544
N=1,546

ท่านเชื่อมั่นในสถาบันแต่ละแห่งต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

	<u>มากที่สุด</u>	<u>มาก</u>	<u>ไม่มาก</u>	<u>ไม่เลย</u>
ศาลยุติธรรม	24.4	49.0	23.9	2.7
รัฐบาล	18.0	51.1	28.6	2.3
พรรคการเมือง	11.5	40.2	42.1	6.3
รัฐสภา	14.3	46.3	34.0	5.5
ข้าราชการพลเรือน	17.7	51.6	26.2	4.5
ทหาร	29.6	50.4	17.4	2.6
ตำรวจ	16.6	42.0	33.9	7.5
การปกครองท้องถิ่น	21.3	46.8	26.3	5.6
หนังสือพิมพ์	11.6	44.1	39.5	4.8
โทรทัศน์	22.8	56.7	19.1	1.4
คณะกรรมการการเลือกตั้ง	20.2	49.8	26.0	4.0
องค์กรเอกชน (NGOs)	12.9	46.8	33.0	7.2
ผู้แทนท้องถิ่น	17.0	45.5	30.8	6.7
ศาลรัฐธรรมนูญ	33.5	48.3	15.2	3.0
คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต	31.5	48.3	17.7	2.5

พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่ได้รับความเชื่อมั่นน้อยที่สุด (ตารางที่ 6) พึงสังเกตว่ากว่าครึ่งของผู้ที่ตอบคำถามยังแสดงความเชื่อมั่นในองค์ประกอบประชาธิปไตยที่สำคัญเหล่านี้ ดังนั้นเราจะเข้าใจประเด็นเหล่านี้ได้ดีขึ้นถ้ามีการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ด้วย ระดับความเชื่อมั่นที่มีให้แก่พรรคการเมืองขนาดนี้นับว่าสูงกว่าผลของการสำรวจความเชื่อมั่นพรรคการเมืองในประเทศยุโรปตะวันออกเมื่อปี ค.ศ.1998 (Batto, 2000) คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นสูงจะมองพรรคการเมืองด้วยความเหยียดหยาม ความเชื่อมั่นในระดับต่ำที่พวกเขามีต่อพรรคการเมืองสะท้อน

ให้เห็นถึงความไม่เชื่อถือนี้ที่มีมานานแล้วของปัญญาชนและสื่อมวลชนในรอบ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามก็ดีผลลัพธ์โดยรวมก็คือคนไทยมีความเชื่อมั่นในพรรคการเมืองอยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศประชาธิปไตยที่กำลังเกิดใหม่อื่นๆ ข้อมูลเหล่านี้คงสร้างความประหลาดใจให้กับคนไทยหลายคน

ข้อมูลที่น่าประหลาดใจอีกอย่างหนึ่งได้แก่การที่หนังสือพิมพ์ได้รับความเชื่อมั่นต่ำเป็นอันดับสอง (ตารางที่ 6) สิ่งที่น่าสังเกตการณ์บางคนถือว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เปิดเผยก้าววิพากษ์วิจารณ์อย่างวิเศษอาจถูกมองว่าเป็นการสอดแทรกที่ไม่พึงปรารถนาเข้ามาในสังคมที่มีความลึกลับและกลมกลืนกันคืออยู่แล้ว การที่โทรทัศน์ได้รับความเชื่อมั่นอย่างสูงจะช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์นี้ได้ง่ายขึ้น สิ่งสังเกตว่าสถานีโทรทัศน์ที่โดดเด่นที่สุดบางช่องเป็นของรัฐบาล จนถึงขณะนี้ได้มีการตรวจสอบเพียงเล็กน้อยถึงผลกระทบที่สื่อมวลชนมีต่อสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่อ "ร้อน" หรือโทรทัศน์นั่นเอง

เมื่อเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นที่ให้แก่พรรคการเมือง หนังสือพิมพ์และองค์กรพัฒนาเอกชน ระดับความเชื่อมั่นในตำรวจมีอยู่สูง (ตารางที่ 6) ส่วนทหารยังได้รับความเชื่อมั่นในระดับที่สูงยิ่งขึ้นไปอีกร้อยละ 80 จะน้อยกว่าก็แต่เพียงศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น การที่ทหารเป็นกลไกของรัฐบาลที่ได้รับความเชื่อมั่นสูงสุดแสดงให้เห็นว่าการที่ประเทศตกอยู่ใต้การปกครองของทหารเป็นเวลาหลายปีตลอดจนการสังหารหมู่พลเรือนเมื่อปี พ.ศ. 2519 และ 2534 ไม่มีผลในการสั่นคลอนความเชื่อมั่นที่มีต่อทหารแต่อย่างใดเมื่อเทียบกับสถาบันอื่นๆ ในทำนองเดียวกันการที่ข้าราชการพลเรือนได้รับความเชื่อมั่นอย่างสูงเมื่อเทียบกับรัฐสภาเตือนให้เราต้องนึกถึงประวัติศาสตร์ที่เพิ่งผ่านพ้นไปเมื่อไม่นานมานี้เมื่อประเทศถูกบริหารปกครองโดยระบอบอำมาตยาธิปไตย (ข้าราชการประจำ) ที่ฝังรากลึกในสังคมประเทศนี้ (Riggs, 1966)

ในท้ายนี้ ใครจะกล่าวว่าระดับความเชื่อมั่นที่มอบให้แก่รัฐบาลกลางอย่างน้อยที่สุดก็เท่ากับ ความเชื่อใจที่ให้แก่การปกครองท้องถิ่น (ตารางที่ 6) เหตุผลหนึ่งที่ทั้งสองใกล้เคียงกันในมิตินี้ก็เพราะว่าจนถึงปัจจุบันนี้ทั้งสองระบบแทบจะแยกกันไม่ออก จากการที่เจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐบาลกลางผ่านระบบข้าราชการประจำส่วนกลาง แทนที่จะเป็นการสรรหาบุคลากรในระดับท้องถิ่น จึงเป็นการยากที่ผู้ตอบจะแยกแยะรายละเอียดได้สูงกว่าระดับไหนรับผิดชอบในพื้นที่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามข้อมูลนี้บวกกับคำตอบที่ค่อนข้างน่าประหลาดใจที่ผู้ตอบร้อยละ 81.3 เห็นว่ารัฐบาลกลางควรใช้อำนาจควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเครื่องมือให้เห็นถึงความกำกวมไม่ชัดเจนของกระบวนการกระจายอำนาจในการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น โดยที่กำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทยในขณะนี้

ภาพคิดลบที่เกิดจากแรงสนับสนุนที่มีให้แก่ทหาร ข้าราชการพลเรือนและตำรวจจะคลายความสำคัญลงกลายเป็นภาพบวกที่แสดงแนวโน้มไปทางประชาธิปไตยเมื่อเราพิจารณาทัศนคติของผู้ตอบเกี่ยวกับทางเลือกที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย เมื่อถูกถามถึงทางเลือกอื่น ผู้ตอบชาวไทยปฏิเสธอย่างท่วมท้นต่อประเด็นการแทนที่รัฐสภาด้วยผู้นำที่เข้มแข็ง การยุบพรรคการเมือง การปล่อยให้ผู้เชี่ยวชาญบริหารประเทศและที่สำคัญก็คือการปฏิเสธแนวคิดเรื่องการปกครองประเทศโดยรัฐบาลทหาร หัวข้อเหล่านี้เป็นบริบทช่วยให้เราเข้าใจได้ดีขึ้นว่าความผูกพันท่อมของชาวไทยที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยฝังรากลึกอยู่เป็นทัศนคติที่แสดงออกมาทางประชามติแม้ว่าบางประเด็นจะยังมีความกำกวมอยู่ก็ตาม

ทฤษฎี”สองประชาธิปไตย”

ข้อมูลที่รวบรวมมาศึกษาในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสให้เราทดสอบข้อถกเถียงของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่ว่ามีความแตกต่างอย่างสำคัญระหว่างความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยและการเมืองของชาวกรุงเทพฯกับของประชากรที่อยู่ต่างจังหวัด ตัวแปรอันหนึ่งที่ได้จากการสำรวจคือ “จำนวนปีการศึกษา” ซึ่งช่วยควบคุมระดับการศึกษา นอกจากนี้เราได้สร้างมาตรการว่าด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ขององค์ประกอบหลักเพื่อหามาตรการวัดสถานภาพทางรายได้ การศึกษาและอาชีพ ตัวแปรเหล่านี้รวมกลุ่มเป็นตัวแปรตัวหนึ่ง โดยมีค่าน้ำหนักของตัวแปรสูงกว่า .8 ทุกตัวแปร การสนับสนุนประชาธิปไตยเป็นตัวแปรที่เกิดจากการจัดกลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับที่แสดงการสนับสนุนประชาธิปไตย

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนในการสนับสนุนประชาธิปไตยแบ่งตามพื้นที่, พ.ศ. 2544 N=1546

	Mean Score	N	SE	F-level	Sig. of F
อำเภอเมือง	28.1719	128	.2665	9.062	.000
ชานเมือง	27.9919	248	.2230		
ชนบท	28.7599	883	.098		
ใจกลางกรุงเทพฯ	26.8939	66	.4775		
ชานเมืองกรุงเทพฯ	27.5867	75	.0853		
รวม	28.4193	1400			

ตารางที่ 7 แสดงการสนับสนุนประชาธิปไตยที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าผันแปร โดยแบ่งตามประเภทพื้นที่อยู่อาศัยของผู้ตอบห้าประเภท⁴ ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลครั้งก่อน (Albritton and Bureeku, 2001) ที่พบว่าผู้ตอบในกรุงเทพฯให้การสนับสนุนประชาธิปไตยในระดับต่ำกว่าส่วนอื่นๆอย่างมาก ผู้ตอบที่อาศัยอยู่ใน “ใจกลางกรุงเทพฯ” แสดงการสนับสนุนประชาธิปไตยด้วยคะแนนระดับต่ำสุด ในขณะที่ผู้ตอบในชนบทแสดงการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกรุงเทพฯ (รวมทั้งย่านใจกลางเมืองและชานเมือง) กับพื้นที่อื่นๆ ผลลัพธ์ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับการสนับสนุนที่เด่นชัดยิ่งขึ้นไปอีก(ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนในการสนับสนุนประชาธิปไตยระหว่างผู้อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯกับผู้อาศัยอยู่นอกกรุงเทพฯ, พ.ศ. 2544

N=1,546

	Mean Score	N	SE	F-test	Sig. of F
กรุงเทพฯ	27.2624	141	.3280	20.881	.000
นอกกรุงเทพฯ	28.5488	125	.0867		
ยอดรวม	28.4193	140	.0853		

สุจิต บุญบงการ (1996) เห็นว่าคนที่มีการศึกษาสูง (1) มองการเมืองด้วยสายตาเลวร้ายและ (2) ด้วยเหตุนี้จึงไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยเช่นการเลือกตั้ง ข้อถกเถียงนี้มีพื้นฐานมาจากยอดผู้ออกมามลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในกรุงเทพฯที่ต่ำกว่าพื้นที่ที่เหลือทั่วประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ไร่ก็ดีข้อถกเถียงนี้เป็นแบบเชิงนิเวศ (ในแง่ความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม) และข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้พอจะใช้เป็นการทดสอบสมมติฐานนี้ในระดับปัจเจกบุคคล

เมื่อเอาค่าถดถอย OLS มาใช้ประมาณค่าผลกระทบที่ระดับการศึกษาและการพำนักอยู่ในกรุงเทพฯมีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลลัพธ์ที่ได้สนับสนุนบทวิเคราะห์ของสุจิต แต่เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลของ Logerfo (1996) ดังที่หมายเหตุไว้ข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าผู้ที่พำนักอยู่ในกรุงเทพฯจะมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองน้อยกว่ามาก ถึงแม้ว่าจะควบคุมค่าตัวแปรทางการศึกษาแล้ว (ตารางที่ 9) ผลลัพธ์จะยังคงเหมือนเดิมทุกอย่างเมื่อได้ทำการวิเคราะห์

⁴ “อำเภอเมือง” เป็นเมืองเอกประจำจังหวัด

การสนับสนุนประชาธิปไตยตามเกณฑ์การพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ โดยควบคุมสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมยิ่งสูงเท่าใด การสนับสนุนประชาธิปไตยยิ่งน้อยลงเท่านั้น (ตารางที่ 10) อย่างไรก็ตาม การพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ นำไปสู่ผลลัพธ์อิสระซึ่งส่งผลกระทบต่อ การสนับสนุนประชาธิปไตย หลักฐานนี้ได้สนับสนุนอย่างแข็งขันต่อทัศนะที่ว่าประชาธิปไตยได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นสูง โดยเฉพาะชนชั้นสูงในกรุงเทพฯ น้อยกว่าที่ได้รับจากคนส่วนใหญ่ในชนบทที่อยู่ห่างไกลศูนย์กลางความเจริญของประเทศไทย

ตารางที่ 9 ค่าการถดถอยพหุของคะแนนการมีส่วนร่วมทางการเมืองบนพื้นฐานการศึกษาและการพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ, พ.ศ. 2544 N=1,546

ตัวแปรตามคือการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตัวแปรอิสระ	สัมประสิทธิ์แห่งการถดถอย	t-test	Sig. of t
ปีการศึกษา	-.017	-3.086	.002
กรุงเทพฯ	-.331	-4.389	.000
(ค่าคงที่)	7.284	46.570	.000

R=.156

ตารางที่ 10 ผลกระทบของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมและการพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ ต่อการสนับสนุนประชาธิปไตย พ.ศ. 2544 N=1,546

ตัวแปรตามคือการสนับสนุนประชาธิปไตย

ตัวแปรอิสระ	สัมประสิทธิ์แห่งการถดถอย	t-test	Sig. of t
● ปีการศึกษา	-.301	-3.243	.001
● กรุงเทพฯ	-.896	-2.817	.005
(ค่าคงที่)	26.739	43.649	.000

R=.143

บทวิเคราะห์

ข้อมูลที่น่ามาศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของประชาชนชาวไทยต่อการเป็นประชาธิปไตยพบว่าโดยระดับการสนับสนุนประชาธิปไตยที่มีอยู่ในระดับสูง คนไทยจะเชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยไม่เพียงแต่เป็นรูปแบบทางเลือกของการปกครองประเทศที่ดีที่สุดเท่านั้น พวกเขายังให้ความเชื่อมั่นในสถาบันและกระบวนการทางประชาธิปไตยว่าจะสามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ แม้ว่าผู้ตอบคำถามเกือบครึ่งหนึ่งกล่าวว่าถ้าพวกเขาต้องถูกบังคับให้เลือก ก็จะไม่ให้ความสำคัญแก่การเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่า แต่พวกเขาก็ไม่ยอมรับให้รัฐบาลอิตาลีประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นประเภทไหนมาเป็นคำตอบต่อความปรารถนาใฝ่ฝันและความคาดหวังของพลเมืองไทย

เมื่อแนวคิดที่ว่าด้วยประชาธิปไตยขยายความไปถึงเกณฑ์ “เสรีประชาธิปไตย” ผลลัพธ์ที่ได้มีความเป็นบวกน้อยกว่า การที่คนไทยรังเกียจความขัดแย้งซึ่งรวมทั้งความขัดแย้งทางการเมืองจะทำให้คนไทยเห็นด้วยกับการควบคุมเสรีภาพในการแสดงออกถ้าการแสดงออกเหล่านั้นบ่อนทำลายความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ในกรณีที่ปัญหาอันตรายจากความขัดแย้งไม่ปรากฏให้เห็น ผู้ตอบจะปฏิเสธทัศนคติที่ว่าผู้นำทางการเมืองควรจะมีประนีประนอมกับฝ่ายค้านและการที่พวกเขาควรจะมีท่าทีที่ระมัดระวังทัศนคติของฝ่ายตรงข้าม แม้จะมีหลักฐานว่าความปั่นป่วนที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นการกระทำของกลุ่มนักปฏิบัติการสังคมนิยมรุนแรง ประชากรกลุ่มตัวอย่างนี้ก็ยังคงถือเอาการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเป็นเกณฑ์สำคัญในการประเมินสถาบันและการปฏิบัติต่างๆ ในระบอบการปกครองที่กำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

ระดับความเชื่อมั่นอย่างสูงในทหาร ตำรวจและราชการพลเรือนสอดคล้องกันกับประเทศต่างๆ ที่ประสบปัญหาความไม่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติรวมทั้งภัยอันตรายทางกายภาพภายในประเทศ ทัศนคติเหล่านี้เป็นลักษณะของสังคมชนบทที่ประชากรต้องพึ่งพาสถาบันที่มีหน้าที่ควบคุมสังคมในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม สถาบันเฉพาะทางเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบราชการพลเรือน ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ผ่านมาทั้งที่เป็นเผด็จการและประชาธิปไตย ระบบราชการพลเรือนเป็นสิ่งที่ยึดมั่นอย่างมั่นคงอยู่ได้ในระบอบอำมาตยาธิปไตย

ทัศนคติและทิศทางที่มีต่อประชาธิปไตยตามที่ได้ศึกษามานี้สอดคล้องกันอย่างดีกับระบอบประชาธิปไตยที่กำลังพัฒนาไปสู่ความมีเสถียรภาพ อย่างไรก็ตามในความพยายามตีความข้อมูลของเรานั้น มีอยู่สองประเด็นที่ทำให้เราไม่อาจตีความได้อย่างมั่นใจนัก ประเด็นแรกเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการเปรียบเทียบเพิ่มเติม เมื่อเราตรวจสอบระดับการสนับสนุนประชาธิปไตยหรือสถาบันประชาธิปไตยของประเทศไทย การกล่าวข้อความยืนยันทั่วไปจากข้อมูลที่มีอยู่จำเป็นจะต้องหาฐานมารองรับการศึกษานี้เปรียบเทียบกันด้วย ยกตัวอย่างเช่นความเชื่อมั่นในพรรคการเมือง

จะต่ำเมื่อเทียบกับสถาบันอื่นๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆแล้ว ค่าเดียวกันนี้อาจจะยังสูงอยู่ สิ่งที่เราหวังก็คือในการนำข้อมูลจากการศึกษาประเทศต่างๆ มาศึกษาเทียบกันแล้ว ระดับความเชื่อมั่นและความเชื่อมั่นในประชาธิปไตยและสถาบันประชาธิปไตยต่างๆ จะปรากฏชัดเจน

มิติสำคัญประการที่สองในการประเมินข้อมูลเกิดจากสถานะเชิงสถิติของข้อมูลที่ได้มานี้ ประเด็นพื้นฐานที่ว่าความเชื่อมั่นในการปกครองประชาธิปไตยกำลังเพิ่มขึ้นหรือแผ่วลงจะต้องได้ ทำการศึกษาโดยใช้มาตรการการสำรวจในอนาคต ซึ่งการวิเคราะห์นี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ตีความพยายามในการประเมินสถานภาพของประชาธิปไตยไทยของเราในครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงสังคมที่กำลังก้าวไปสู่วิถีการทำให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพในเกณฑ์ที่สามารถเปรียบเทียบได้อย่างสวยงามกับระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงแล้วทั่วโลก

⁵ นับเป็นความโชคดีที่เรายังมีผลการสำรวจเพิ่มเติมอีกสองชิ้นที่กระทำไว้เมื่อต้นปี พ.ศ. 2544 และต้นปี 2543 ซึ่งน่าจะสนับสนุนภาพที่นำเสนอ ณ ที่นี้ แต่ที่โชคไม่ดีก็คือการสำรวจเหล่านี้ได้ตั้งคำถามบางข้อที่ไม่ตรงกัน โปรดดู Albritton and Bureekul, 2001; Albritton and Bureekul, 2002

เอกสารอ้างอิง:

- ALBRITTON, Robert B., GOTHAMASAN, Phan-ngam, JAISAI, Noree, JITPOOSA, Manop, NILCHANG, Sunandpattira, SA-IDI, Arin. (1996) "Electoral Participation by Southern Thai Buddhists and Muslims," *South East Asia Research*. 4:127-56.
- _____ and PRABUDHANITISARN, Sidhinat. (1997) "Culture, Region, and Thai Political Diversity," *Asian Studies Review*. 21:61-82.
- _____ and BUREEKUL, Thawilwadee.. (2001) "Developing Democracy Under a New Constitution in Thailand: A Pluralist Solution." Paper delivered at the Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, April 18-22.
- _____ and BUREEKUL, Thawilwadee. (2002) "Support for Democracy in Thailand." Paper delivered at the Annual Meeting of the Council on Thai Studies, DeKalb, IL, November 2-3.⁶
- _____ and BUREEKUL, Thawilwadee. (2002) "Support for Democracy in Thailand." Paper delivered at the Annual Meeting of the Association of Asian Studies (AAS), Washington D.C., April 4-7.
- BATTO, Nathan. (2000) *Democratization Surveys*.
- DIAMOND, Larry, and PLATTNER, Marc F., eds. (2001) *The Global Divergence of Democracies*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- LOGERFO, JIM. (1996) "Attitudes Toward Democracy Among Rural Northern Thais.," *Asian Survey*, 36: 904-23.
- LAOTHAMATAS, Anek. (1996) "A Tale of Two Democracies: Conflicting Perceptions of Elections and Democracy in Thailand." In TAYLOR, R.H., ed., *The Politics of Elections in Southeast Asia*. New York: Cambridge University Press.
- LINZ, Juan J. and STEPAN Alfred. (2001) "Toward Consolidated Democracies." In DIAMOND, Larry, and PLATTNER, Marc F., eds. *The Global Divergence of Democracies*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- NEHER, Clark D. and MARLAY, Ross. (1995) *Democracy and Development in Southeast Asia*. Boulder, CO: Westview Press.

⁶เอกสารวิชาการชิ้นนี้ใช้ข้อมูลต่างชุดกัน ซึ่งรวบรวมไว้เมื่อเดือนธันวาคม 2543-มกราคม 2544

- O'DONNELL, Guillermo. (2001) "Illusions about Consolidation." In DIAMOND, Larry, and PLATTNER, Marc F., eds. *The Global Divergence of Democracies*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- PHONGPAICHIT, Pasuk, and BAKER, Chris. (2000) *Thailand's Crisis*. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.
- RIGGS, Fred W. (1966) *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East-West Center Press.
- SAMUDAVANIJA, Chai-Anan. (1990) "Thailand: A Stable Semidemocracy." In DIAMOND, Larry, LINZ Juan, and LIPSET, Seymour Martin, eds. *Politics in Developing Countries*. Boulder, CO: Lynne Rienner, Publishers, Inc.
- _____. (1995) "Thailand: A Stable Semidemocracy." In DIAMOND, Larry, LINZ Juan, and LIPSET, Seymour Martin, eds. *Politics in Developing Countries*. Boulder, CO: Lynne Rienner, Publishers, Inc.
- _____. (1998) "Beyond Transition in Thailand." In DIAMOND, Larry, and PLATTNER, Marc F., eds., *Democracy in East Asia*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันทางการเมือง

สถาบัน	เชื่อมั่น	ไม่เชื่อมั่น
ศาลรัฐธรรมนูญ	81.8	18.2
ทหาร	80	20
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.)	79.8	20.2
โทรทัศน์	79.5	20.5
ศาลยุติธรรม	73.4	26.6
คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)	70	30
ข้าราชการพลเรือน	69.3	30.7
รัฐบาล	69.1	30.9
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	68.1	31.9
สมาชิกสภาท้องถิ่น	62.5	37.5
รัฐสภา	60.6	39.5
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	59.7	40.2
ตำรวจ	58.6	41.4
หนังสือพิมพ์	55.7	44.3
พรรคการเมือง	51.7	48.4

ที่มา : โครงการวิจัยเพื่อวัดระดับอุดมภูมิประชาธิปไตยและการเมืองของประเทศ
สถาบันพระปกเกล้าทำการสำรวจ